

Ofirmarea

Fondatori :
Const. Gh. Popescu
și
Octavian Ruleanu

Anul IV. — No. 4.

APRILIE 1939.



In acest număr semnează :

A. JUȚA
CORNELIA BACIU
EM. PAPAȘISSU
D. HINOVEANU
MIHAIL LUNGIANU
ION ȘUGARIU
GEORGE ȘOIMU
TITUS BILȚIU D.
ELEFTERIE BEOCA
PETRE PAULESCU
VICTOR V. MOIȘ
I. UVANOVE
OCTAVIAN RULEANU
CONST. GH. POPEȘCU

I. KENICHA :

Idilăde Primăvară

Exemplarul Lei 15

AFIRMAREA

APARE LUNAR

Redactori :

Const. Gh. Popescu
și
Octavian Ruleanu

SPRIJINITORII REVISTEI: dr. Ștefan Anderco, dir. Augustin Baci, prof. Gavril Barbul, dr. Lucian Bretan, farm. Alexe Nan, dr. Ioan Pogăciaș, ing. Zeno Spârchez, dr. Eugen Seleş.

Colaborator artistic: I. Rentea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

- Rugăm stăruitor pe toți cititorii noștri să binevoiască a **ne achita abonamentele.**
- Redacția și Administrația Str. Moldova 53 Satu-Mare.

ABONAMENTE:

Particulari	— — — — —	Lei 150
De sprijin	— — — — —	„ 300
Pentru instituții	— — — — —	„ 500
Exemplarul	— — — — —	„ 15

Afirmarea

Literară - Socială

SPRIJINITĂ DE „ASTRA”, DESPĂRȚĂMÂNTUL SATU-MARE

REDACTORI: CONST. GH. POPESCU ȘI OCTAVIAN RULEANU

ANUL IV. — No. 4 APRILIE 1939

BAIA-MARE SUB DESPOȚII SÂRBI

de A. JUGA

La începutul sec. al XV-lea în viața orașului Baia-Mare și-a comunelor aparținătoare domeniului regal se produce o mare schimbare. Regele Sigismund pentru a putea face față amenințărilor turcești, cari periclitau partea de sud a Ungariei, face alianță cu despotul sârb Lazarevici Ștefan care în schimbul unor vaste domenii din partea de Nord și Est a Ungariei, cedează Regelui cetatea Belgradului.

Prin această alianță, Baia-Mare împreună cu toate minele, comunele și tot ce aparținea de ea, ajunge sub exploatarea sârbilor, — cari nu cunosc altă măsură decât îmbogățirea — pierzându-și pentru mult timp dreptul de oraș liber regesc, împreună cu toate privilegiile de cari se bucura.

În legătură cu trecerea orașului sub ascultarea noului stăpân, găsim unele date demne de a fi cunoscute în istoria orașului. Ele ne arată, că regiunea Baia-Mare a ajuns în mâna despoților în anul 1411. Evenimentele timpului ne îndeamnă să credem că Baia-Mare a ajuns în anul 1410, așa că numai instalarea oficială s'a făcut în anul 1411. Găsim că în Ziua de 15 Iulie 1411 **subtitlu de donație**), regele Sigismund recompensează pe vecie pe despotul sârb Vuchovich Gheorghe, pentru credința nutrită față de coroană cu orașele: Zathmar, Nempthy, apoi Baia-Mare și Baia Sprie împreună cu monetăria.

Conventul de Leles, pe baza scrisorii regale din 14 Septembrie acelaș an, dispune înregistrarea orașului Sătmar, împreună cu vama și comunele aparținătoare de oraș, ca: Tătărești, Pusta Sos-telek (azi Gorzias) care

era o măeriște, pustele Zent, Eged și Emermén, orașul Nemthy, Agnemthy (azi contopite în Satu Mare) cu măeriștele Zemere, Perra (azi suburbia orașului Sătmar) orașele Baia-Mare și Baia-Sprie cu minele metalice împreună cu comunele: Recea, Ocoliş, Chechiș, Groși, Rus, Șindrești, Dumbrăvița, Surdești, Șișești și măeriștea Halfalva, în favoarea despoților sârb, pe care scriitorii timpului îl numesc **Wuchovich Gheorghe**, în schimbul cetății Belgrad. Conventul de Leles transcrie înregistrarea în posesiune cu următoarele:

„Tuturor credincioșilor creștini, cei prezenți și viitori, cari vor vedea această sfântă convenție de pe lângă Leles, spre mântuirea noastră prin Mântuitorul Nostru. Din cauza păcatului strămoșesc, oamenii și-au pierdut memoria și uită ușor și de aceia am aflat de bine, ca aceste lucruri să fie scrise, ca să rămână urmă și așa prin prezenta scrisoare, voim să aducem la cunoștința tuturor, că înălțimea Noastră, Domnitorul Sigismund, din grația lui Dumnezeu Regele... etc., am primit scrisoarea cu stima cuvenită, cu aceste cuvinte: Sigismund din grația lui Dumnezeu... etc., credincioșilor și episcopului de Leles sănătate și grație. Noi orașele noastre, din județul Sătmar, numite: Sătmar și Nemeti, Baia-Mare și Baia-Sprie cu tot aurul, argintul și dreptul de a bate monedă, împreună cu toate drepturile și apartamentele lor, le dăm pe vecie, sub formă de nou cadou Măriei Sale Guvernatorului Despot Sârb, care a fost atât de credincios față de noi și dorim ca el să se introducă legal, în stăpânirea lor. Deci vouă

credincioșilor, vă ordonăm cu tărie, ca să trimiteți afară comisia voastră oficioasă, din care să nu lipsească Philpessy Vasile fiul lui Laurențiu Nicolae sau Ioan, fiul aceluiaș Philpessy Laurențiu, Domahydi Vasile sau Gheorghie și în special omul nostru (homo requisus), ca'n orașele susnumite să introducă pe Domnul Guvernator în stăpânire, după ce mai întâi se vor chema toți oamenii ca să fie prezenți. În baza acestei scrisori de cadou se va înregistra pe vecie, iar acei cari vor fi în contră, să li se fixeze o zi anumită, când apoi să fie chemați în fața camerarului și acolo să-și spună plângerile: pe urmă, aceștia cari sunt în contră, se vor însemna și înregistra cu numele, care apoi într'o zi anumită vor fi chemați în fața palatinului, care apoi după obiceiul nostru va hotărâ. Pe urmă să ne scrieți după obicei, ordinea introducerii, și-a înregistrării, cu numele acelora cari sunt în contră și care au fost chemați pe ziua fixată în fața reprezentantului nostru. Toate acestea Noi le am sigilat, cu sigilul Nostru cel mai mare, de care ne folosim ca Rege al Ungariei. Dat în Buda la sârbătoarea Rusaliilor 1411."

Pe baza acestei scrisori, conventul trimite în ziua de 4 Octombrie 1411, comisia la fața locului:

"Noi așa dar suntem datori să ne supunem poruncilor Stăpânului și Regelui nostru numit, precum este și datoria noastră. Cu sus numitul Vasile și fiul lui Philpessy Laurențiu, cu omul Regelui nostru, am trimis pe unul dintre noi și anume, pe călugărul Păvăl, egumenul eparhiei noastre, pentru a face ceiace a fost poruncit."

Călugărul, reintorcându-se la convent, raportează că și-a îndeplinit misiunea. Raportul lui este înregistrat cu următoarele: „acesta reintors la noi ne-a spus, cuvânt cu cuvânt, că ei s'au dus, în cea mai apropiată Duminecă, înaintea Înălțării Sf. Cruci, după ce a trecut prima zi, în numitele orașe Zathmar și Nempthy. În Zathmar, în aceea zi a chemat pe locuitorii din Tătărești și cătunul Sostelek (astăzi o măierişte aparținătoare Sătmarului) și comunele Zent, Eged și câmpia Berenei. Tot în aceea zi în orașul Nemthy au chemat pe locuitorii din Agnempthy, cătunul Zemere (telek), Pera (telek) și Chaholch (telek) și au introdus pe despot în posesiune²⁾ după aceasta în ziua Sf. Cruci, în orașele miniere Baia-Mare și Baia-Sprie, iar în zilele următoare, legale și obișnuite după ce a adunat pe toți vecinii și mejdieșii, în prezența acestora, au introdus pe vecie, sub forma de nouă donație, pe guver-

nator în proprietatea orașelor miniere, împreună cu tot ceace aparține aci, cu ori și ce fel de venituri, fără ca cineva să fie în contră. Pentru ca despre acest lucru să rămâie urmă pe vecie, dăm scrisoarea de înțărare sigilată, cu sigilul nostru cu panglică în ziua Sf. Francisc (3 Dec. N. A.) 1411."³⁾

Despotul n'a fost mulțumit cu operațiunile făcute de convent și de aceea Regele Sigismund, confidențial scrie, în ziua de 12 August 1412 o nouă scrisoare conventului. În scrisoare ordonă, să se repare greșala făcută cu ocazia transcrierii orașelor Zathmar, Nempthy, Rinulo Dominarum, Mons Medius cu minele de aur și argint, împreună cu monetăria și dependențele acestora și să înregistreze cu numele moșiile, măieriştile, comunele și vadurile de transport, pentru ca mai târziu să nu fie ceva neplăcere pentru despot. Pentru executarea acestui ordin, Regele ordonă să se trimită o nouă comisie, care să rămână la fața locului până va termina toate lucrările și apoi capitlul să facă o nouă transcriere exactă care să fie „dată în mâna despotului în așa fel ca el să nu știe de acest ordin."⁴⁾

Conventul face o nouă introducere pe care o înregistrează sub No. 14. Cu toate acestea hotărele definitive au fost fixate abia în anul 1424.⁵⁾

Despotul odată instalat, nu vede înainte decât câștig. El știe, că noua lui posesiune o are în stăpânire atâta timp cât va nutri credință față de regele Ungar. Deaceia caută să profite de ocazie și până la apariția unor complicații politice, în legătură cu Turcii, să scoată cât mai mult venit. Minieri sunt forțați să-și dubleze eforturile sau să plece. Minele sunt exploatate la maximul de producție pe care mijloacele timpului le permitea. Restul cetățenilor încă sunt supuși la contribuție în raport cu treapta socială ce o ocupă. Așa că nu este suflare omenească, fie iobag sau cetățean care să nu munciască pentru punga sârbului. În ziua de 8 Mai 1412 dă privilegiu breslei croitorilor, prin care interzice „nimeni să nu îndrăznească să practice meseria care nu este din oraș, ci numai acela care este înscris în corporațiune, trebuie să se supună greutăților, în caz contrar, va fi pedepsit cu trei taleri de argint... consilierii, preoții și ceilalți funcționari ai mei să nu-și croiască haine cu croitori clandestini..."

Față de acei cari cutezau să se ridice, contra stăpânirii lui despotice, recurge la măsuri drastice. Toată averea lor o seches-

trează pentru el. Urmă despre acest mijloc de tratament, găsim în ziua de 28 Octombrie 1417.⁶⁾ Ștefan, despotul sârb, ordonă din Belgrad, capitlului din Oradea și „oaspeților, dacă încredințatul său Ștefan fiul lui Petru, s'au oamenii acestuia, să vor prezenta în oraș, pentru sechestrarea averii lui Nicolae fiul lui Abraham, domiciliat în Sătmar“, care a făcut act de nesupunere față de despot „Nimeni să nu îndrăznească să-i cuprindă averea pe seama lui, pentru necredința lui ci să-i dea ajutor ca să poată cuprinde averea lui ori unde ar fi, pentru ca acela care va fi contrar acestui ordin va fi considerat necredincios“. Numai față de voivozii români din țara Chioarului și Beltiug, n'are curaj să se atingă, în schimb se pregătește să-i înlăture din cale, cu ordin regal cu toate că erau de lege ortodoxă ca ei.

În anul 1426, Lazarevich simțindu-se bătrân, face un nou contract cu Regele Sigismund.⁷⁾ Pe baza acestui contract averea trece în mâna lui Brancovici, vărul său, sub care orașul Baia-Mare se desface de Baia-Sprie.⁸⁾

Interesant este acest contract, prin clauzele cari le conține. Lui Sigismund i se oferă pe lângă Belgrad și alte cetăți, pentru a-și consolida țara față de turci. În schimb, Brancovici este ridicat în rândul demnitarilor maghiari și i se recunoaște dreptul de succesiune la tronul Sârbilor. În caz când ar rămâne fără urmași, Sârbia să se anexeze Ungariei.

În anul 1427, Lazarovici moare.⁹⁾ După moartea lui Brancovici Gheorghe ajunge stăpânul orașului timp de aproape douăzeci de ani. În acest timp orașul încă n'a putut progresa, din cauză că și față de acesta, toate drepturile vechi, nu erau luate în considerare, iar eforturile conducătorilor orașului nu aveau nici un răsunet. În afară de aceasta, noul despot, caută să înlăture din posturile de răspundere, pe toți localnicii.

Cu voivozii Chioarului, a fost într-o continuă neînțelegere. Vechiul proces, care s'a născut în suta trecută, între urmașii lui Drag și oraș, în legătură cu urbură minelor asupra cărnii, Șandrin fiul lui Drag, își revendica drepturile, — pe baza moștenirilor strămoșilor voivozi din Maramureș — și Pădurea Neagră, sunt reluate. Despotul face un demers personal, pe lângă Regele Sigismund și în anul 1429, procesul se judecă în Satu-Mare, în fața reprezentantului capitalului din Oradea și a unei comisii numită de sus.

Șandrin este condamnat, să plătească despotului, pagubele suferite în exploatarea minelor și pierde drepturile avute asupra Pădurii Negre. Tot cu această ocazie, se judecă și unele neînțelegeri, în legătură cu iobagii. Mulți dintre aceștia din cauza tratamentului și a dărilor mari, s'au refugiat din domeniul coroanei — care acum era în mâna despotului — pe domeniul Chioarului, unde țărănul iobag se bucura de un tratament mai cinstit. Cu ocazia transcrierii averii pe numele lui Brancovici, s'au anexat și cinci comune românești aparținătoare Chioarului pe cari Șandriu le-a recuparat cu forța. În procesul care a avut loc, a trebuit să le restituie. Judecata este făcută după ordinele primite de sus și credința că prin alianța cu despotii sârbi, Ungaria va fi salvată de furtuna semilunei care amenința să o transforme în pašalac. Evenimentele cari au urmat și trădarea lui Brancovici, alături de arestarea lui Ioan Huniade, în lupta de pe Câmpia Mierlei au dovedit contrariul.

Conducătorii orașului, cari s'au văzut despoiați de drepturile și privilegiile de cari se bucurau înainte, după repetate intervenții și plângeri la Rege, reușesc ca în adunarea generală a țării din anul 1439, să înscrie art. No. 25 în care se hotărăște ca averea lui Brancovici să fie administrată de funcționarii localnici.¹⁰⁾

Măsura de control ce se institue prin acest articol jignește pe despot și de aceea se hotărăște să trădeze interesele coroanei maghiare față de Poartă, ceea ce și face. Regele descoperind jocul lui de trădare; îi sechestrează toate averile „per notam infidelitatis Georgiu Rasciae Despoti“ și le donează lui Maroth Vasile „pro Ladislao de Maroth et eius haeredibus“¹¹⁾ dar aceasta instalare se pare că n'a avut loc. Tensiunile dintre Brancovici și rege continuă până în anul 1444 când ajung în mâna lui Ioan Huniade.¹²⁾

Bibliografie

1. Fejer: „Codex Dipl.“ X. 5 pag. 141.
2. Arch. orașului Baia-Mare II, 36 No. 231.
3. Szirmay: op. ct. I pag. 151.
4. Arch. orașului II.
5. Szirmay: op. ct. 151.
6. Arch. orașului II 49.
7. Fejer: „Cod. Dipl.“ X. 6 pga. 809—813.
8. Wenczel: 115.
9. Palmer: op. ct. 31.
10. Bagossy B.: op. ct. 172.
11. Arch. orașului II 119.
12. Bagossy B.: op. ct. 424.

REMINISCENȚE

Nu știu de ce florile de liliac, cu tezaurul lor divin de mirezme, îmi răscolesc în suflet ca o doctorie, toată vraja neuitatelor impresii din anii dulci ai copilăriei.

Amintirea mă copleșește, mă izolează de realitate, puterea ei evocatoare mă stăpânește și, transpunându-mă cu mulți ani în urmă, mă face să retrăiesc farmecul divin al atâtor clipe de neuitat.

Mă face să revăd superbe imagini copilărești, cu zîmbete și jocuri nevinovate cu sburdălnicii nesfârșite și gesturi vecinic întrebătoare. Și ca o delicioasă completare a acestui magistral tablou, peste negura anilor îndepărtați, figura Anei, îmi apare, sglobie și surâzătoare.

Erăm nedespărțite. Se 'nfiripase între noi o inalterabilă, statornică și rară prietenie și în ciuda temperamentelor noastre cu manifestări exterioare de-o surprinzătoare disonanță, sufletele ni se 'mpletiră într'o armoniasă și dulce înțelegere.

Această apropiere alor două firi fundamental opuse, căuta parcă să desființeze pentru totdeauna legendara autoritate a proverbului bătrânesc: cine se aseamănă se adună, căci prin felul nostru, de a fi, Ana și eu mine, făceam impresia unor ființe absolut incompatibile.

În realitate însă, tocmai aceasta nepotrivire părea că ne apropie mai mult, oferindu-ne prilejul unei fericite compensații, căci ceeace-mi lipsia mie Ana stăpânea din abundență.

Suflet țesut numai din fibre voluntare și vioaie, temperament expansiv, foarte combatant și accesibil celor mai inimaginabile sburdălnicii, era parcă corectivul ființei mele reflexive și de-o excesivă sensibilitate.

Parc'o vād. Cu nāsucu-i cār̄n, cu pārul vecinic în atitudini revoluționare și cu o față de pe care nici somnul nu reușia să steargă surāsul, răspānda în juru-i o atmosferă de ineputabilă veselie. Singurā prezența ei era suficientă pentruca să se deslănțuie numai decāt o bună dispoziție.

Numai, numele acela de Ana, parcă nu se armoniza cu firea-i arzătoare. Cu sonoritatea-i dulce și muzicală, se cerea parcă asociat unei ființe în aceeaș măsură de blajină, nu unui vulcan vecinic, clocotind, cum era Ana.

de CORNELIA BACIU

Mi-amintesc ce eforturi teribile trebuia să facă cu temperamentu-i aprins și mereu pornit spre joacă și mișcare, pentru a putea rezista la cura de seriozitate, ce ne-o impuneau orele de clasă.

Mai ales după sistemul de atunci, când orice tendință de manifestare sufletească ori fizică era reprimată, cea mai mică mobilitate pedepsită; când dasealii își țineau discipolii ore întregi pironiți în bănci, cu mâinile la spate, cu picioarele înțepenite, cu ochii ficși înainte, liberi de-a se mișca numai la comanda autoritară a magistrului.

Firea exuberantă a Anei nu se putea împăca cu'n asemenea regim, ce-i impunea ținuta de inertie a unei adevărate mumii egiptene, regim, ce nu odată ridică puterea răbdării sale la o tensiune, care cerea numai decāt descărcare, fie sub forma unei cascade de rās, fie pomenindu-se fredonând un cān-

CANTEC DOBROGEAN

de EM. PAPAIZISU

**Cāntec scris cu sānge. cāntec de mārgean,
Sven de epopee, cāntec dobrogean,
Te pāstrează 'n moaște ca zālog prea rar
Mucenicii țării ce-au răbdat calvar
Dela Turtucaia pān'la Topraisar.**

**Stepa te 'nfiripā 'n spicele-i de aur,
Sprinten te culege fluerul de graur
Macii cu mândrie purpura-ți îmbracă,
Cāntec din Dobrogea mea ca o prisacă.**

**Coloniștii, frații celor ce te-au scris,
Să te soarbă-și lasă sufletul deschis
Și, ca Firea darnici, larg respiră snopii
Să te ciugulească potārnichi și dropii.**

**Cāntec scurs din inimi tinere de jar : —
Sfinte, nestemate pietre de hotar
Puse de eroii neamului și-ai gliiei,
Ca să întregască trupul Romāniei !**

tec, în ciuda liniștei mortale din clasă.

Avea însă un pronunțat simț al răspunderii și 'n asemenea ocazii, numai ce o vedea ridicându-se și anunțându-se singură autoarea gravei infrațiuni săvârșită față de sacrosanctele legi școlare, așteptându-și cu o seninătate surprinzătoare, pedeapsa.

Dar minune! Pedeapsa nu venea, fiindcă fata asta, știa să pună un fel de grație, un fel de drăgălășie plină de farmec în indiferența cu care primea muștrările, încât nu te puteai supăra pe dânsa.

Dacă totuș se 'ntâmpla uneori ca pedeapsa să devină inevitabilă, ea o primea ca pe un ce foarte natural, fără să-i atingă măcar prin tangență, coardele simțitoare ale sufletului, fapt pentru care o poreclisem „invulnerabila“ și care-i creia un fel de indiscutabilă superioritate, printre celelalte fete.

Nu mai vorbesc de mine, care primiam cu 'n fel de aprobare admirativă lecțiile ce mi le făcea oridecâteori, din cauza sensibilității mele, excesive, te miri ce fleac lua pro-

porții uriașe în sufletul meu, făcându-mă să sufăr.

Uitasem să spun că era mai mare cu un an decât mine și 'n asemenea ocazii, căuta înadins să-și afirme ascendentul unei respectabile doze de experiențe, sfātuindu-mă cu o emoționantă bunătate maternă, să nu mă las impresionată de toate nimicurile fiindcă o fire prea sensibilă este stigmatul tuturor nenorocirilor în viață.

Uită-te la mine și învață! îmi zicea. Nu dau nimănui satisfacția de a mă fi putut atinge și răni.

În adevăr, parcă nimic nu-i mergea la inimă. Totul pare că ricoșa dela porțita sufletului ei, fără să lase, urme sensibile. Și totuș. .

Am întâlnit-o cu mulți ani în urmă. Era de nerecunoscut. Trudită, prăpădită, cu amprente durere pe figură avea aerul unei bolnave pentru care și zâmbetul e un efort și, alături de care „invulnerabila“, vechea poreclă căpătă un sens ironic, un fel de rezonanță ciudată, pierzându-și cu desăvârșire spontaneitatea de odinioară.

Zglobia și surâzătoare Ana, aceea ce 'ncântase cu nesfârșitele-i sburdălnicii clipele neuitate ale copilăriei și adolescenței mele, nu rămase, decât o umbră a durerii.

Nu-mi putui ascunde sentimentul de milă ce mă cuprinsese și deodată simții cum se trezește în sufletul meu dorința tot mai stăruitoare de a afla cu orice preț durerea care-i măcinase sufletul, înfrângând cu puterea-i hotărâtoare un caracter atât de rezistent și plin de resurse, cum era al Anei.

Îmi dădeam seamă că păcătuiesc, că deschid o rană care poate începuse să se cicatrizeze, dar fără să vreau, irezistibilă dorință de a o face să vorbească, persista cu 'ndărătnicie în sufletul meu.

Nu știam însă cum să procedez, ca să nu-i măresc durerea.

Cu intuiția-i fină, Ana îmi ghici ezitarea și rupând tăcerea, mă făcu să asist poate la cea mai impresionantă scenă din viața mea: spovedania unui suflet, căruia destinul îi rezervase parcă din adins, numai lacrimi.

A fost o poveste adevărată, dar cu atât mai amară, cu cât ea atinse și răni iremediabil inima aceleia ce mi-a fost dragă, iar iar pe mine m'a făcut ca 'n acel moment să privesc cu 'n oarecare sentiment de 'ngrijorare viitorul, ce 'ntr'un tănuț ungher, țese pentru fiecare din noi, pânza lui de inimaginabile surprize. . .

DUH DIN RUGĂCIUNEA UNUI DAC

de D. HINOVEANU

Au rămas pe-aici urme grele de plângeri,
Bat din neant ocroțitoare aripi de îngeri,
Peste cântecul negru din bolnave scripturi,
Peste vale oboșită cu melancolii de păduri.

Durerile fac umbră rară pe culme,
Vreun sunet de corn se mai vaită prin lume.
Metalic, ca vecia dela 'nceputul dințal,
Gândul umblă prin slavă străim fără căpătâl. . .

Dacul din slove simte huma putredă 'n gură,
Tăcerea ca pe un blestem de mumă în sgură.
Mormânt ferecat din adâncuri se afundă mereu, —
Câte depărtări plutesc prin besnele lui Dumnezeu! . . .

Dacul din slove odihnește cu ulmi lângă apă
Și așteaptă răbdător o nouă istorie să 'nceapă.
Semnele vnmii și felul de-a gândi, cu totul altele,
Or trece ușor cu vederea peste toate păcatele. . .

Dacul din slove cu trecu'tn zăbranicul ceții
Ar dori să mai secere gând lin din lanul vieții,
Să mai simtă căldură de amicii din umbră de cețini,
Prin nopțile albe, să mai stea de vorbă cu stele, cu
/prieteni. . .

Ochiul bolnav veghează în pustiu trist din poem,
Zările toate, cu vecile se-adună ca firul pe ghem, —
Și dacul cu luceferi închiși sub lacăt de slove,
Visează la dumineci cu soare sub cerul bătrânei Moldove.

PLOPUL

de MIHAIL LUNGIANU

A fost odată un copil desmetic. Fugise de acasă dela părinți înfundase pădurea. Trăea cu fragi, cu smeură.

Intr'o zi adorme el întrun **higiu** des. Se trezește într'un mormăi ciudat. Dedese peste el moș Martin.

— Ce cați în împărăția mea? Mi-ai mâncat din bunătați și mi-ai speriat puii. Am să te 'nghiț.

C'o fi, c'o păți, dă-i în sus, dă-i în jos :

— Uite ce! zice ursul.

S'auz! se 'ncumetă să răspunză băeatul.

— Te las în plata sfântului, dacă mi-i cânta o horă.

— Cu ce, că n'am fluer!

— Iți fac eu rost. Vino numa' cu mine!

Merg ei, lighioana și puiul de om, până 'ntr'o dăbravă bătrână bătrână. Aci se oprește gadina, se uită lung; ochește un fag gros și drept, fără crăci :

— Uite-ți fac din jăpu' ăsta fluer! Acu mai vrei ceva?

— Mai vreau, păi cum!

— Ce ?

— Să mi-l duci la spinare și să suflă pe el, că mie nu-mi dă mâna.

— Măi, că multe-ți lipsesc și multe mai ceri. O să ți le 'mplinesc pe toate, dacă mi-i face și tu un bine

— Cum de nu! Mai întrebi? Spune numa'.

— Să m'ajuti să trec gardu' la stupăria din marginea codrului. Să ții prepeleaca ăsta, pe care 'o să mă urc. Da' să stai până mi-'oiu face sama, să-l dai dincolo, ca să mă cațăr pe el.

Face el ce face și-și împacă tovarășul. Cum nu l-a mai văzut în ochi, p'aci ți-i drumul. A 'nceput să umble iarăș hai-hui pe plaiuri, pe poteci. După ce cutreeră ce cutreeră, cântând și chiuind vesel tare de isprava făcută, se 'ntâlnește c'un lup.

— Stai să te mănânc!

— Aoleo, da' prost gust ai! Mai bine hai cu mine să te duc la un ciopor de oi să sugrumi câte vrei.

— Haide, să vedem!

— Zoresc ei, zoresc, acolo o șatră 'n-naltă.

— Să-mi ajuti să mă urc.

— Uite, razem ciotu' ăsta de o lacră și.

când îi fi acolo, îl dau pe d'asupra, îl razem de vârful ulucilor și te-i sui tot pe el.

Sare lupul, începe să sfâșie la oi, băeatul a luat-o însă la sănătoasa, mulțumit tare'n suflet, c'a făcut un rău. Se vede într'o vreme față în față c'o vulpe.

— Incotro eumătră ?

Am dat d'o mișună și nu pot s'ajung la ea.

Se duc împreună acolo și i-o arată: un cuib de corb într'o gârniță cu vârful pân'la cer.

— Ce-ai zice să te 'nvăț eu cum s'o scoți la cap!

— Cum? Ia spune.

Am să sprijin o creangă de trunchiu' stejarului și te salti pe ea. O țin eu să nu cază cu tine!

— Bine faci! Da' să nu mă lași și la coborât.

— Te mai îndoesti?

Cum o vede cocoțată sus, face vânt pră-jinei și o dă jos.

— Să ne vedem cu bine!

— 'O să ne vedem, da' 'o să-mi plătești!

— Pe lume' ailaltă poate!

— Bine, bine!

Și o ia la picior hăulind, nemai încă-pând îl el de bucurie, că și-a sărat sufletul

DECEBAL

de ION ȘIUGARIU

**Mai tare decât fruntea de piatră din Bucegi,
Ce nu cunoaște pentru priviri și drumuri legi,
Mai strașnic decât vinul ce spumegă în vii,
Și decât fuga ciutei spre zările pustii,
Mai îndrăzneț ca ochiul de șoim și mai viteaz,
Mai credincios ca frunza din codrii, verzi de bra:
Erai stăpânul aspru și dârz al tuturor
Și nu era, de ură, în suflet, niciun nor.
Ca pe un prieten sincer pământul te cinstea
Și culegea de aur, din fiecare stea,
In holde, pentru tine, tot raze largi în mâini.
Te cunoașteau flăcării și baccii dela stâni,
Dealungul și dealatul, pe întinsul țării mari
Și povesteau de tine la umbră de stejari.
In fiecare suflet creștea cuvântul tău
De piatră, pe vecie, că'n piscuri de Ceahlău,
Sub fiecare frunte ardea credința ta
Și către nemurire de foc, se îndrepta.
Căci nu-ți era făcută spinarea să te 'ndoi,
Când lupte peste țară cădeau ca niște ploii.**

e'un dobitoc, care s'a 'nerezut în el.

Colindă puștanul, ce colindă până dă d'un iepure:

— Olileo, cum mă speriai! șopteste lighioana.

— Da' eu nu mai puțin! oftă el.

— Credeam că ești lupo! bombăni, abia păstrându-și răsuflare pârlogarul.

— Și eu v'o fi ursu'. Mi-a 'nghețat sângele 'n vine, nu alt ceva.

— Ei, fiindcă ne 'ntâlnirăm, gând la gând cu bucurie, în frica ce-am tras, hai să ne 'nfrățim. Să m'ajuti să trec în ostrovu' de colo, să ciugulesc ceva varză.

— He, asta e lucru ușor. Svâr! o punte peste părau și top-top pe ea, ajungi dincolo.

— Ș'oiu mânca până m'oiu sătura toată noaptea.

Cum l-a văzut trecut apa, a ridicat bârna și a 'nfundat zăvoiul, prăpădindu-se de râs de pățania sârmanului rozător.

Pe vițele vântului îi veneau mormântul ursului, urletul lupului, lătratul vulpei și flueratul iepurelui. Ii cereau toți ajutor. El sta p'un picior de deal și râdea de necazul tovarășilor și de isprava lui. Când d'odată s'a desprins un sgomot, ca ruperea unui gard. Scăpase cel făr' de coadă din căpeană. Trece pe lângă târlă, doboară 'mprejmuirea,

iese tizul amărîta afară. Se oprește la vâcările cumetrei se sue 'n copac ș'o ia 'n cârcă, ba, sătul cum era, și nu-i ardea d'o carne neagră și tare ca de pisică, o ia 'not și scoate pe urechilă din ostrov.

Se pun toți pe urmele păcăliciului. El cam simțise, că n'or să iasă lucrurile bine, de când cu fărâmatul ulucilor, unde era 'nchis mormăilă, să suise p'o buză de munte pietros și tremura tot.

Vine 'ntâi iepurele:

— Acolo mi te aciolași, voinicule!

Glumiciul trase o spaimă bună când desluși slomnirea:

— Ce să fac? Stau și eu aci.

— Așa-i că e bine? Așa stam și eu în ostrov, cu sufletu' la gură!

Sosește 'ntr'o fugă vulpea:

— Nu te dai jos la mama!

— Nu, că mi-e frică.

— De **ciurică**, hai!

— C'o să-mi sgării pielea.

— Rămâi dar acolo. Ce mi-ai dorit mie, ai pățit tu!

Hop și lupul:

— Coboară să te sfășii.

Ghindocului îi clănțăneau dinții de sta să 'ntreacă p'ai fiarei, care flămânzise 'n căutarea lui.

Tremura vargă, fără grai, aproape fără suflare.

Când a zărit jos și pe urs a 'nghețat de tot.

— Mor, mor! făcu jigania.

— Eu mor înaintea ta! își spovedi sufletul nagoda.

— Mor, mor! urmă mormonea.

— N'ai murit tu în stupină, nu mai mori acu! glumi puștiul.

— Mor, mor! stăruia jivina.

— Lasă că mor eu și scapi de mine! rosti suspinând picușorul, sgâlțându-se tot de mai-mai era să se prăvălească.

Cei patru s'au pus la pândă cu rândul. Nu l-au slăbit din ochi vreme multă. Si pe-depsitul, acolo sus, se 'ncovriga, se sgârcea, pân' a rămas din el un ciutureag, cu picioarele 'nfipte strașnic în crăpăturile stâncii.

După ce lighioanele l-au lăsat în plata Domrului, el tot tremura la or ce mișcare de frunză, se legăna 'ntr'una, se frământa mereu de spaima morții, ce pusesese stăpânire pe el. Așa a ieșit plopul pe lume, dintr'o secătură de copilandru, săgetat și frământat de frică. De aceea tremură el într'una și nu se oprește din primăvară până 'n toamnă, cât are verdeață 'n el.

PEVEC DE RAI

de GEORGE ȘOIMU

**La curțile domnitoare ale cerului
Intorc privirea peste pisc de munte,
Ca să îmi ung, cu stânjeni și cu brazii,
Nemiruita stea din frunte...**

**La un călcâi de codru apare Țara
Ca un haiduc cu sarica de foc.
De-aici, de sus, coboară primăvara
Cu ciubere de soare și de joc...**

**Profeții îi inoadă 'n bucle: aur
Și o svonesc pe harfe de azur.
Au dispărut și temnicerii vremii
Când am vrut, țării, inima să-i fur...**

**Și am cioplit-o 'n bronzuri: colț de Rai,
Să nu mai fie slugă la destin,
Să se înalțe statuă de veacuri,
Crescută 'n jar și ramuri de măslin.**

Folklor**Cules dela fie iertatul Tite Gheorghe din Săpânța**de **TITUS BILȚIU D****ROSET**la moartea lui **Stan Teodor** din Săpânța, mort în războiul mondial într'un spital ungurese.

Oh ny(e)amuri, sătyenyi șâ fraț(i)

C(e)a stați aici adunați.

Să vă spun o întâmplare

Gyin lună gye primăvară.

Că'n April în unsprezece

Au venyit o tristă vestye

Cum că'n spital aumurit

T(o)gyer Stan l-au fost numit.

Și n'au murit împușcat

Ci au murit gye supărat

Văzându-să 'nstrăinat

Gyepartye gye al său sat.

Gye străinyi încunjurat

Fără om gyin al său sat

Străinyii m'au îngropat (bis)

D'apoi n'am c(e)ă face eu

Dac' aș(a) a v(r)ut Dumnyezău

S(o)ată, fată șâ nyepoț(i)

Adunață-vă cu tăți.

Că mă rog gyin ceie lume

Să mă rog gye iertăciunye.

Gve celye c(e)ă v'am greșit

Până cu voi am trăit.

Fratye, ny(e)amuri șâ cumnați

Mă rog tăți să mă ierțați

Că mai mult noi nyici odată

Nu vom mai și laolaltă.

Esty(e) on loc șâ esty(e) o țară

Ungye tăți ny(e)om viqye iară

Colo sus în cerul sfânt

Nu aic(e)a pe pământ.

Acolo nu-i dujmănyie

Nu-i armă, nyici bătălie

Acolo-i frățietatye

Și iubire cu dreptatye.

O iubita mē(a) soțâie

Dreaptă gyin căsătorie

Gy(e)acestye rânduri gye bliqye

Nyici nu ny(e)au venyit prin mintye.

Că noi când ny(e)-am gyespărfăt

Gy(e)acestye nu ny(e)-am gângyit.

Am avut cu c(e)ă trăi

Până c(e) om îmbătrâny

D'apoi vezi că m(o) arty(e) amară

Au venyit la noi în țară.

Ș(i) au venyit cu mult amar

În feldpost într'un spital

Șâ mny(i)-au rupt firul vieți

Tuma'n vremea tinereții.

O ny(e)amuri, pr(i)etyeni șâ frați

C(e)ă stați aici adunați

Soată, fată șâ nyepoți

C(e)ă stați aicea cu tăți.

Nu mă vegyeți în sălaș

Numai gyin gând cugetați

Și gyin otyi lacrimi vărsați (bis.)

Lacrimi șhierbinți că șâ focu

Dac' așa mnyi-o fost norocu

Să nu-mi văd satu șâ locu (bis.)

Lacrimi fierbinți ca șâ para

Dac' așa mnyi o fost tyiqny(e)ala

Să nu-m(i) văd casa, șâ țara (bis.)

La urlap când am venyit

Noi pă vetci ny(e)-am gyespărfăt.

Onorată adunare

Venyită spre o mneya on(o)are

Vă mulțămăsc cu iubire

Șâ vă doresc fericire.

Rămănyeți cu Dumnyedzău

El să deie darul său

Armă șâ durere ieie

Șâ pace'n lume să deie.

Iată șâ soțâia m(e)a

Șâ fetyița-mi lângă ea

Ați ptyerdut ce-ați avut scump

Înyimile vi s'o rupt.

Gye durere după tată

Că n'a venyi nyici odată

Ilyenă draga tati

Ori încătrău îi privi

Tată dulce nu-i găsi

Ori încătrău îi căta

Tată dulce nu-i afla.

INCREȘTĂRI

Probleme

Necesitatea traducerilor în limba minorităților conlocuitoare

Intre bunăvoința cu care privim și primim traduceri în românește și între nepăsarea de felul cum se fac, când se fac, unele traduceri din românește, e o disproporție prea izbitoare și 'n acelaș timp umilitoare. Lipsa totală de inițiativă și măcar de încurajare în ceea ce privește traducerea adevăratelor noastre opere de artă în alte limbi, e atât de cunoscută încât nu mai necesită nici o oboseală spre a fi evidențiată. Nici nu vom face-o. Nu vom mai arăta nici aceea că, adesea, străinii s'au sesizat, ni-au apreciat și ni-au invitat cerându-ne unele scrieri în traducere. Noi ce-am făcut și ce facem în această privință? Când auzim, rar de tot, de câte-o piesă ori altă modestă scriere ce ni s'a tradus, cine știe cum și cine știe pentru ce motiv, ne mărginim doar a încresta „evenimentul“. Uneori simplă însemnare, alteori însoțită de aplauze, cu surle și ditirambe. Atât. De făcut, lăsăm pe alții.

Supunem, cum am mai făcut-o și'n alte rânduri, în zădar, celor în drept a se sesiza că, ar fi timpul și cazul să se realizeze traduceri, din românește, pentru conlocuitorii noștri de altă naționalitate fie că aceștia ne cunosc și vorbesc limba, fie că, din înepătinare, nu se trudesă să ni-o cunoască. Traducându-se de pildă în l. maghiară, bulgară, germană, rusă, — în limbile minorităților noastre, — care minorități să nu se uite că citeșe mai mult, decât foarte mulți de ai noștri, dovadă bibliotecile lor de prin orașe și în special la noi unde cea românească e inexistentă, traducându-se în limba lor, parte din lucrările mai de seamă a reprezentanților literilor noastre pe lângă că ni-am face cunoscute creațiile tăgăduite a fi merituoase, fiindcă nu-s cunoscute, ni i-am apropiat pe aceștia de sufletul nostru înțelegător și-apoi s'ar realiza și unele venituri pentru acei ce trudindu-se cu viața se consu-

mă pe urma luptei cu gândul curat și slova frumoasă.

Ce mare lucru ar fi ca statul să ia această inițiativă ori în caz contrar să ajute, prin înlesnire de împrumuturi și să încurajeze, prin îmbiere, orice altă inițiativă particulară pentru ca să ia ființă în câteva centre, din ținuturile realipite, edituri cu rostul de a traduce, sub control priceput, lucrări ce ne cinstesc literatura ca, nuvele, romane, ș. a. precum, și mai cu seamă, piese de teatru care să se joace de trupele minoritare permanente în turneele lor continui așa cum s'a făcut de pildă cu **Omul și Mărtoaga** dlui Ciprian, tradusă de dl F. Singer din loc și despre care ni-am ocupat la timp și când am repetat cele de-acum.

Că ni-am interesat prea puțin pentru a încuraja astfel de lucruri e adevărat. Că nu facem bine neglijând astfel de îndeletniciri e și mai adevărat și-i nespuse de trist.

CONST. GH. POPESCU

RESEMNARE ÎN VEAC

de ELEFTERIU BEOCA

Cresc amintirile în primăvară,
Cum cresc rândurile într'o carte nouă.
Vreau zâmbirile diminețelor albe
Și cântecul plopilor de odinioară.
Atunci când nuferrii vor înflori pe lac,
M'oi răgesi copil, în sertarul anilor ce zac.
Tristeți nedeslășite mă frământă
Iar bucuria năvalnică mi-este frântă
Când mă gândesc la viața netrăită . . .
Cântecul vieții. prietene e amar
Ca lujerul înflorit la margini de oraș.
In ochii voștri, oamenilor din acest veac
Nu văd decât tristețe și cearcăne de var.
Azi simt fiorul visului de primăvară
Că-mi arde 'n ochi ca niște lumânări de ceară.

Fără îndoială că prin munca dsale ni se dovedește cel mai valoros în raport cu alți esteticieni tineri ca prof. *Liviu Rusa* și prof. *Radu I. Paul*.

Studiul de filosofia culturii „*Istorism și raționalism*“ s'a bucurat de un succes meritat, iar ca tea dlui: „*Fr. Nietzsche*“ va apare în curând în citura Societății Române de Filosofie.

Ca popularizator însă al *Ion Petrovici* este cel mai activ și mai rodnic filosof. Scrierile dlui întrecând „*Viața și opera lui Kant*“ (12 lecțiuni universitare) „*Văicarea omului*“, „*Din cronica filosofie românești*“, „*Figuri și concepții filosofice contemporane*“, „*Schopenhauer*“, „*Arte și artiști*“ ș. a. (În curând va apărea „*E. Renan*“) — merită toată admirația și recunoștința celor cari urmăresc propășirea culturii omânești.

I. Brucăr depune aceeași activitate popularizatoare atât de necesară tineretului nostru. „*Bergson*“, „*Spinoza*“ și „*Despre Nean*“ s'au bucurat de mulți cetitori, iar volumul despre „*H. Lotze*“ ce-l va publica în curând se va bucura desigur de aceeași primire călduroasă

Constantin Noica prin cele două lucrări de până acum: „*Descartes*“ și „*Matheșis*“ n'a reușit să ne dea întreaga măsură a talentului său. „*Descartes*“ e o monografie incompletă a marelui raționalist, lipsită de unitate și de claritate. Să sperăm că volumul despre „*Fichte*“ ce va apărea în colecția „*Gânditori și Sisteme*“ va avea și aceste calități inerente maturității ori căru gânditor.

Anțon Dumitru a publicat de curând cartea „*Bazele Filosofice ale Științei*“ (Ed. Soc. Rom. de Filosofie, 238 p. 100 Lei), cu un titlu poate prea promițător pen'ru conținutul lipsit de originalitate. Autorul n'a reușit să ne dea o privire de ansamblu asupra subiectului pe care acest titlu îl anunță deși întreg volumul abundă de citate și trimiteri.

Aceste opere, amintite până acum, dintre majoritatea publicate de Societatea Română de Filosofie, dovedesc străduința filosofilor noștri de a înzestra literatura românească de specialitate cu opere care satisfac atât cerințele unui public încă începător dar dornic de cunoaștere și de dobândire a unor perspective mai largi în domeniul filosofic, — cât și exigențele unor cercuri mai bine informate și mai amănunțit pregătite.

Cele trei volume închinat dlu *I. Petrovici* „*Istoria Filosofiei Moderne*“ sunt mărturia acestei

strădăniei, al acestui început serios și plin de speranțe; bine veniți în special pentru tineretul universitar lipsit până azi de o istorie a filosofiei în limba noastră.

Acestei opere, neterminată încă, i s'au adus multe învinuiri. Noi însă repetăm: ceea ce s'a făcut până acum nu ne pot — desigur — mulțumi ca realizare în sine, ci doar ca un început al unei opere mult mai solide și mai complete.

Programul pe care Societatea Română de Filosofie și l-a propus pentru viitor, prevede publicarea în colecția „*Gânditori și Sisteme*“ a numeroase monografii filosofice dintre cari a și apărut primul volum: „*Thomas Hobbes*“ „*Viața și Opera*“ de *Nicoilae Petrescu* (188 p. 80 Lei) în condiții tehnice superioare. Vom ține la curent pe cetitori cu volumele ce au fost anunțate, pe măsură ce vor apărea și vom lua cunoștință de conținutul lor.

Semnaland publicului cetitor activitatea nclară a editurii „*Ram*“ (Aninoasa—Gorj) care a publicat aproape zece volume cu obscure tendințe teosofice ca „*Doctorul Sufletului*“, „*Filosofia Esoterică a Indiei*“, „*Conștiința Atomului*“, „*Criterium de Sinteză Spirituală*“, „*Dublul Eteric*“; și altele cu un conținut tot atât de rebarbativ și de suspect. Remarcăm totuși câteva cărți mai valoroase ale acestei edituri: „*Fedru*“, de Platon, în traducerea dlui Șt. Bezdechi, „*Cărarea și Virtutea*“ lui Lao Tse, „*Puterea Calmului*“ de Yoritomo Tashi și „*Datoria Vieții Noastre*“ de V. Pârvan (care de altfel nu e decât un „mixtur compozit“ de extrase din „*Forme și idei istorice*“ ale marelui nostru istoric și filosof). Acestea din urmă nu echilibrează însă lipsa de valoare a celorlalte, a căror citire înseamnă atât pierdere de timp cât și de bani.

Înceind ne legăm speranțele exprimate la început și de numele atât de cunoscute ale unor *Lucian Blaga*, *D. D. Rosca*, *Vasile Băncilă*, *Grigore Popa*, *Emil Cioran*, *Mihail Beniuc*, și atâția alți filosofi români mai tineri cari prin operele lor de până acum îndreptătesc încrederea noastră în creațiile viitoare.

Ne propunem să revenim și în viitor cu dări de seamă mai aprofundate și mai amănunțite, pentru a ține la curent pe toți acei cari se interesează de creația filosofică contemporană cu tot ce apare mai bun în vitrina cărților românești de filosofie.

AVANTUL — ziar săptămânal, cultural și informativ, anul XI No. 165 Piatra-Neamț, red. și adm. Str. Ștefan cel Mare 4. Directori: prof. A. A. Rotundu și C. Turcu.

Asemănător **Pământului** dlui Cialic dela Călărași, **AVANTUL** din Piatra-Neamți e condus, — datorită

muncii și râvnei neobositului său însuflețitor care a fost și a rămas dl C. Turcu, — parcă și cu mai mult avânt.

APOSTOLUL — revistă didactică și literară — anul V 1—3 Ian.—Mar.

ție 938 apare la Piatra-N., redactată de dl. **Victor Țăranu**. Ni-e dragă fiindcă prin ea putem cunoaște străduințele unora dintre acei de care ni-am dispărțit. Interesant articolul — reclamă — al redactorului. Ne spus de prețioase documentele sub semnate **C. Turcu**.

VASILE SCURTU — PETRU BRAN
— un luptător al trecutului românesc din Satu-Mare — tipografia „Presa Liberă“ Satu-Mare, Lei 60.

Morții sunt rădăcinile unui neam a scris cândva, undeva, marea nostru poet, regretatul Octavian Goga. Reîmprospătarea memoriei lor prin evidențierea și cultivarea celor ce au făcut ei odată pentru ridicarea și întărirea acestui neam, ne cîns- teste și ne înaltă ca oameni.

Ceeace a făcut amicul Scurtu, prin scrierea de față, nu se poate îndeajuns aprecia. Numai acei ce cunosc greutățile printru care s'au putut strecura cu sbucium din când în când, câte un fiu ales și uns cu har dumnezeesc, numai aceia își pot da seama de nedreptatea ce se făcuse memoriei unui **Petru Bran** prin uitarea ce se lăsase a se așeza cu greutatea ei peste amintirea lui. Ridicarea vâului de nedreaptă și dureroasă uitare ce acoperea sbuciumul și roadele muncii unui preot român, pentru a ni se face cunoscut în același timp și condițiile de viață ca și apucăturile unor vremi de neuitat, i-a revenit unei persoane care prin trecutul lui nu a fost cu nimic legat de Sătmar, dar care, prin ceea ce a făcut în Sătmar, pentru Sătmar, s'a împământănit definitiv.

Dealtfel mai toți acei ce-au răscolit, modești dar cu sîrguință și perseverență trecutul acestui oraș și ținut, pentru a-l prezenta prin oglinda trecutului celor în viață, mai toți acei muncitori nu s'au localnici. Așa-i și cu autorul merituosei lucrări de față. A trebuit să așteptăm, stăta timp, până când un năsluindu-se să se încumete a ne face cunoscut, în ascunzăturile lui, frămîntarea istovitoare a unui mare luptător și-a unui înverșunat român naționalist pe care noi toți, robiți de alte mărunte admirații, îl trecusem în rîndul morților de rînd. Localnici s'au dovedit întotdeauna a fi prea, comozi și prea preocupați de alte îndeletniciri materiale personale. Deaceia, ținînd seama de valoarea incontestabilă a studîului prietenului Scurtu, adăugăm la meritele ce și le-a creat, desgroapînd memoria celui ce-a fost pentru români, **Petru Bran**, recunoștința noastră înțelegătoare și românească.

D. HINOVEANU — TARMURI VECHE — poezii — tipografia „Via-

ța Culturală“ — Seini.

Într'un interval de timp, relativ scurt, autorul „Luminisurilor în somn“ și-a „Azurului pentru plopul cu îngeri“ ne oferă, tot timid, un gingaș dar prețios dar. Apariția noului volum de versuri nu ne surprinde absolut deloc. Talentul, acestui supărător de modest poet, e atât de viu și de robust, încât nu-i de mirare dacă persoana lui și mai ales operele lui, sunt înconjurate de „confrați“ cu atîta înțelegătoare și înmîștitoare tăcere. Dealtfel, oridecâte ori s'a ivit câte un talent adevărat, reliefat de hîrnicia persoanei și trăinicia creațiilor, de-atîtea ori mediocritățile s'au înverșunat iar înzestrații i-au făcut, dintr'un egoism neînțeles, zid. Când talentatul a mai avut nenorocul să aibă o origină modestă și să mai și răsără într'un mediu provincial prea puțin cunoscut „intelectualilor“ pentru trecutul lui cultural, și când lipsîndu-i prevederea, ori nepugnîndu-i sistemul, de a se atașa unei grupări pentru a tîmăia un ajuns, atunci, ori cine ar fi acela, rămîne neglijat, se tinde către ostracizarea lui.

Dar oricâtă indiferență i se dovedește azi poetului Hinoveanu, totuși, el va învinge prin darul lui prin însușirile sale, prin operele lui grăitoare, plesnindu-i pe toți acei ce-l evită, peste ochii răutocioși și mațele peștrițe cu talentul său întreg. Se va obose în lupta sa dar va învinge și va ajunge la masa aceea străjuită de foarte mulți fii neizbuțiți ai națurii. Va ajunge și va fi încoronat după meritele sale și după oboseala sa. Darul lui Hinoveanu e uns cu har dumnezeesc. Noi credem în el cu toată puterea noastră. Credem fiindcă operele lui de până acum sunt întărite cu pecetea autentici-tăți și fiindcă s'aureolate cu sufletul acela ce îndreptățește la înălțare și consacrare.

ALEXIS CARREL — OMUL FIINȚA NECUNOSCUTA — editura Cugetarea.

Autorul celebrei lucrări „Nu sunt esențiale decât cărțile“ ne este prezentat iarăși, de data aceasta cu o nouă și admirabilă scriere, prin intermediul **Liei Busuocanu**.

Plecînd dela considerentul că „atenția umanității trebuie să treacă dela mașini și lumea fizică la

compul și spiritul omenesc“, autorul ei pune la înd mîna publicului ce orice fel, atât învățațului cât și ignoranțului, după îndelungate observații și cercetări amănunțite „un ansamblu de date științifice cu privire la ființa omenească a epocii noastre.“

Lucrarea se adresează în deosebi acelor care au în sarcina lor zilnică educația copiilor sau formarea individului. Aceea „caută să scape din sclavia dogmelor societății moderne“ vor găsi între scoarțele acestei prețuite opere, omul „în înțregimea lui“.

Omul, ființa neunoscută e cartea de stăinuitoare de continui realități, realități cari-i vor deschide lectorului ochii spre a se prețui din alte considerații decât acelea în care credea în necunoașterea lui. Autorul prezintă întreaga garanție pentru că lucrarea să se bucure de popularitatea ce în adevăr o merită.

CURRENTUL MAGAZIN — literatură—artă—teatru etc. — anul I — No 3, redacție și administrația str. Domnița Anastasia 6.

Interesant și bine scris se bucură de simpatia cititorilor și aparține tuturor talentelor reale. Relevăm „Problema scriitorilor“ cu scrisoarea dlui Arghezi precum și „Raritatea bibliografică a dlui Constantin Turcu unu din directorii AVANTULUI din Piatra-N. de care am vorbit mai sus.

ADEVARUL LITERAR ȘI ARTISTIC anul XIX No. 959, dir. M. Sevastos, a rămas același monitor de îndrumare și de încurajare timporească.

ROMANIA LITERARĂ anul I No. 4, dir. Cezar Petrescu, are mai multă reclamă decât prețiozitate. Noroc de girul dlui Cezar Petrescu și de munca și colaborarea dlui Petru Manoliu.

CRONICA LITERARĂ caetul 2—3 Febr.—Martie 939, redactor și proprietar: Gh. Crișan Baia-Mare. Variată și bogată cronica dlui Crișan se luptă cu mari greutăți și — apărere cu neputuse jertfe. Numai de nu i-ar fi munca înzădar. Colaborarea poetului Șugariu, sub diverse pseudonime, i-e indispensabilă dlui Crișan.

Const. Gh. Popescu,

RĂBOJ

In clar de lună

Era ora 9 seara.

Căutam să-mi adun gândurile de pe meleaguri prea depărtate...

Și lumina lămpii încerca pe peretele din față închegarea unor chipuri din spații sub-lunare... Zugrăveala își muta semnele după legi din altă lume și lasa ochiului libertatea de a luneca prin materialitatea zidului, ca printr'o rariște cu hucișuri aidoma celor din pădurea copilăriei mele... În cumpăna clipei, șesul natal îmi arăta, ca odinioară, un revărsat de zori cu legănări de lanuri înspicate, sau punea la cale, peste mîriști cu mure și arbori în hotare, întreceri sălbatice între voinici călari pe cai murgi cu coame rotate. În cumpăna clipei, gândul tânăr, ca un cer albastru cu intrări pe tărâmurile de basm, ridică lăstari de lumină pe apele din vale, iar norii albi ce călătoriau razleți, lăsând flămuri de pace pe plopii din drumul copilăriei, îmi îmbiau inima cu liniști de chindii rămase de straje pe duminici albe din sat...

... Undeva, la margini de pădure, lângă apele Blahniței, sub umbră de sălcii și ulmi, cu ochii albaștri duși în noapte de vară, un tovarăș de joacă povestește despre ispravile lui Gruia Novac... Și spuse Baba lui Gruia, cu limbă de moarte, că atunci când va merge la Tarigrad să-și lepede hainele novăcești și să îmbrace altele călugărești... Să nu uite, să-și pună pe cap un hârb de comănac... Că Turcii cunosc hainele novăcești și vai de Gruiuțul lui, dacă vor lua păgăniții seama cu cine au de aface... Și-a plecat Gruia Novac, tot în jos spre Tarigrad, din Munții Catrinului, din pădurea Pinului... Și s'a dus și s'a tot dus...

Și eu căutam să-mi adun gândurile de pe meleaguri prea îndepărtate... Și gândurile, oprite în singurătatea camerei, părură într'o clipă că cedează... Se aninară ca niște petale de flori violete de raftul de cărți, trecură ca o adiere de vânt primăvăratie pe lângă manuscrisele cu coperte albastre și se opriră, dungii de lumină albă pe cadrul unui tablou cu plopi singuratici... Perdelele dela ferestre limpeziau în apropierea

plopiilor ochiuri de ape cu ghicitori și stele din lumea de mult. Și gândurile, sărmanele, o luau tot înapoi, prin lumea copilăriei...

Prietenul Cinova intră pe ușă, pe neașteptate. Prezența lui nu mă incomodă și nici nu-mi atrasă imediat atenția dela preocupările mele de până aci... Starea de reverie mai continuă câteva clipe... Trecerea se făcu pe nesimțite. Prietenul, schițându-și sentimentul de recunoaștere al stărilor de fapt printr'un zâmbet amical, își așează paltonul în cuer își netezi parul puțin și se așeză pe un scaun, simplu, ca și cum ar fi venit să-și înceapă orele obișnuite de biuro... N'am apucat să-l poflesc și nici el nu și-a adus aminte să rostească o salutare.

M'am simțit dator cel dintâi, să reiau firul discuției avute în una din serile trecute. Imi stătea pe cuget indemnul unei revanșe în lumea spiritului și căutam să calculez efectul moral asupra stării sufletești a prietenului în legătură cu concluziile la care doriām să ajung, în decursul desbaterilor ce trebuia să urmeze.

Prietenul Cinova este un om detreabă. Cinstit și de bună credință. Prea sensibil — și ceeace mă nedumerește și pe mine, prea calculat. Din principiu, nu admit nimănui prea mult calcul în viață, — dată fiind inutilitatea și absoluta nimicnicie a majorității actelor umane.

Un om calculat mi-a dat întotdeauna intuiția netă a unei categorice săracii de duh. Mă nedumerește calculul din viața prietenului, Cinova, dar îi iert aceasta oridecâteori îmi aduc aminte. Il iert, pentru că el, în tot ceeace face, caută să vadă cu precizie conturul geometric al unei ordine morale în lume și semnul unei constiințe în care soptește neincetat glasul unei existențe divine. Imi place această atitudine de sfânt antic și adeseori, în calitate de prieten, mă înfrupt din binefacerile ei, zorind în mine calea care duce spre acest mod de a înțelege și trăi viața.

În seara trecută, prietenul păruse mai conciliant ca oricând cu oamenii. Admitea orice fapt uman ca fiind necesar și în consecință, era dispus să jertfească din vederile lui cât de mult, numai pentru a implini într'un mod cât mai desăvârșit legea iertării. Istorisirea unui caz care îi turburase existența-i atât de liniștită, o făcea pe un ton blând, cuvintele lunecându-i în preajma tăcerii ce ne învăluia pe amândoi, ca niște ecouri de timp prin cântece cu melodii din bătrâni... N'ai fi bănuît în ele nimic din durerea unui suflet încercat de vâltoarea vieții. Privirile,

mai ales privirile, rămâneau fie în urma cuvintelor, asemenea unor răcori de lunci în mugur în așteptarea căldurii de vară...

— M'am gândit mult la cele ce ai ținut să adaogi în momentul plecării de-aici, mai ieri seară... Intr'adevăr, sinceritatea este foarte vătămătoare pentru cel care, îndrăsnind să creadă că oamenii văd în astfel de atitudine în viață una din căile cele mai ideale care duc la desăvârșire, fac din ea o virtute. Luată ca virtute și exstinsă ca regula de conduită în relațiile umane la toți muritorii, ea nu poate decât să mărească haosul și să dea proporții nebănuite neînțelegerilor. Înțelegerile necesare între oameni, — ciudată stare de lucruri — când se vor stabilite pe drumurile sincerității, duc la neînțelegeri și mai categoric definite. De altfel, dacă am putea presupune că suntem buni și că am avea în cerul suferințelor noastre numai de vremuri senine, sinceritatea ar fi suportabilă pentru toți. Și desigur, că atunci, înțelegerile necesare le-am putea aștepta să ne treacă lin peste apele inimii, cum trec cocorii cu duh înalt peste lamea copilăriei... Dar lucrurile nu stau tocmai așa. Noi oamenii suntem făcuți pentru o existență plină, de năvală: oricum, oriunde, oricând... Navala sufletului fiecăruia dintre noi, sub steaguri de necondiționată afirmare pe ulițele vieții ar fi atât de mare, în cazul unei sincerități expresive, încât n'ar mai rămâne loc de respirații mai largi pentru nimeni. Faptul că avem parte de o liniște cel puțin aparentă în zilele vieții vine de acolo, că mai toți ne rezervăm mai mult pentru noi cea mai mare parte a momentelor trăirii. Curentul conștiinței ne aparține exclusiv, iar din câte află semenii noștri sunt palide fapte de conștiință în care nici noi însă-ne nu credem serios... Și dintre faptele de conștiință de care semenii iau cunoștința, când credem că sunt sincere, abia acelea sunt sincere care mărturisesc dedesubtul un ei răutăți de care fiecare suntem dispuși să ne dispensăm. Imi vine să cred că singurătatea în care cineva trăiește începe dela hotărârea supremă de a nu mai fi sincer cu oamenii...

Și așa mai fi continuat cu teoria sincerității dacă n'aș fi observat că prietenul Cino va se intristase deabinelea. Cuvântul singurătate are pentru el un adânc înțeles și el vede în singurătate singurul indiciu care nu desminte niciodată nivelul de înaltă elevație a unui suflet uman... Nu-i ideea că la singurătate oamenii ajung printr'o hotărâre de-

finitivă de a nu mai fi sinceri. Deaceea, interveni.

— Uite dragă prietene, multe din câte ai spus par a fi adevăruri pe care cu greu m'aș apuca să le răstorn. Nu admit însă afirmația aceea năstrujnică, că la singurătate se ajunge prin hotărâri așa de... egoiste. Tu știi că eu sunt un om calculat. Și mai știi că duc o viață de singurătate aproape desăvârșită... Toate acestea le fac nu dintr'o atitudine atât de lasă, ci, din punctul tău de vedere mai ales, pentru a fi de folos oamenilor și pe cât pot, cât mai nevătămător față de ei.

În jurul acestei afirmații, am ocazia să constat, că și tu, într'o bună zi, când cine știe ce gest al meu te va nemulțumi, să cazi în aceeași greșeala în care un alt prieten căzu mai dăunăzi. Și tu poate că vei ajunge la convingerea că eu, căutând să lupt cu niște dușmani — să zicem închipuiți — n'aș avea curajul să mă prezint la lumina zilei sub numele și chipul meu adevărat, sub motivul simplu al acelei hotărâri egoiste și de dragul unei singurătăți comode.

— Atunci vei începe să bănuiești de exemplu, că eu nu mai sunt cel pe care îl prea bine cunoști, ci un alt prieten al tău, care, ca să-ți poată face neajunsuri s'ar deghiza sub numele de Cino va. Și numele de Cino va, care astăzi îți este atât de drag, atunci îți va părea un nume străin; iar persoana mea aidoma unui prieten pe care tu l-ai improvizat într'un dușman de moarte... Vei începe prin a-mi tăgădui numele, pentruca mai apoi să-mi tăgădui toată existența. Și ca să nu creadă oamenii cu tu ești un muritor necinstit, vei căuta să documentezi vârtos netemeinicia vieții mele prin cine știe ce fel de înțelegeri necesare, spunând între altele că eu aș fi chiar o ficțiune rezultată din măhnirile unui suflet învins și fricos, într'un moment de criză sufletească. M'aș vedea astfel, suspendat de tine, n timp și spațiu, într'un sireag de lacrimi ieșite din vârful unei penițe bolnave de inerție mintală și fără posibilități de revanșă spirituală în atmosfera infectată a lumescului... Și tu vestit gladiator și temut polemist prin evul modern al avânturilor nesăbuite, bucuros ca ai putut bănui rostul acestei ficțiuni, vei căuta să te ridici cu fală peste ruinele ei... Și eu, pentruca să pot avea totus iluzia existenței mele; pe care țin de bună seamă s'o transmit și la ceilalți viețuitori, îmi voi schimba mereu numele.

Cam acestea fură cuvintele spuse de

prietenul Cinova, însiruite după o logică oarecare și cu un senz ce era lesne de ghicit din parte-mi. Păru că vrea să mai continue, dar observă că eu surâdeam și primiam cu prea multă bunăvoință pronosticurile acelea în legătură cu o eventuală neînțelegere a mea... De altfel, cunoșteam în toată goli-ciunea lui gestul unui alt prieten ce-l indignase atât de mult, cum poate tot atât de mult mă indignase și pe mine și de aceea, făcând loc mai larg unei destăinuirii prietenești în astfel de momente, i-am dat perfectă dreptate și am vestejit împreună cu prisos de epitete gestul în chestie. Am vorbit apoi, în altă ordine de idei, despre gazetărie și gazetari. Eu personal, n'am nicio încredere în gazetari și pe lângă faptul că (afară de câteva excepții) nu le acord niciun fel de valoare în lumea cu ozon de munte a spiritualității, nu-i nici pot suferi... În această privință prietenul Cinova nu se deosebește cu mult în vederi de mine, dar se cam teme de ei. Cultivă legăturile cu ei și se simte și măgulit în anumite limite, dacă vreunul își aduce aminte să fie și politicoș. Spune prietenul Cinova deseori, că gazetarii n'au convingeri, că ei n'ar putea avea convingeri. Ei își pierd timpul, își consuma energia și gândul aplecați aproape exclusiv asupra faptului divers. De fapt eu prefer pe gazetarii din provincie. Și n'aș putea blestema pe niciunul din aceștia să ajungă gazetari în București. Nici n'ar avea loc la București să facă gazetărie de tinerii poeți, — cari, oricât s'ar zice, cu o praxă de cel puțin trei ani, îi pot depăși cu mult. Ar risca, întâi, să se angajeze într'o luptă inegală și al doilea, să piară de foame pe străzi... Am discutat în continuare despre poeți acceptabili și despre cei de dincolo și dineoace de acceptabil. Și am trminat, prin a glumi mult și despre multe. Prietenul se mai înseninase dar nu vrea să renunțe la hotărârea de a-și schimba numele. După multă insistență a cedat...

Era târziu, când prietenul Cinova își amintise că trebuie să și plece. L'am petrecut până afară, înnoapte. Cerul visa în înalțimi drumuri vechi prin primăveri culcate. Luna plină se ridica după dealuri și repezea valuri de lumină albă pe luncele Someșului. Poate că undeva, pe malul Someșului, Gelu voinicul pregătește prin morți o nouă înviere. Din neguri de lunci se închiegau murgi și necheazau straniu după stăpânii lor de acum o mie de ani.

Tropotul lor, în tăcerea nopții, pare că se mai aude. Le priviam cu drag în efectul de lună, nări de foc, ochi de gând, coame rotate.

I. UVANOVE

Jurnalul Literar, foaia săptămânală de critică și informație literară a dlui **G. Călinescu** a știut să se impună din chiar primele numere. Mărturisim că sgomotul lansat în jurul acestei reviste ieșene, care caută să se integreze în linia vechiului junimism literar, ne-a reținut atenția prin noutatea prezențării.

Personal nu împărtășim total nicio părere. Sântem spectatori neutri, înregistratori doar ai câștigului producției literare-culturare. Postura noastră de profitori ne satisface apetitul dibuirilor în cele literare. Prin urmare nu participăm cu acuze sau laude. Constatăm numai Pe rând: „Jurnalul Literar“ al dlui prof. G. Călinescu a adus ceva nou în revuistica noastră. Este acel spirit de informație critică nepărtinitoare.

Apoi documentația de istorie literară a valorilor impuse în literatură, constituie o realizare ce ne-a lipsit. Spiritul viu al dlui G. Călinescu, deținătorul catedrei dela facultatea de litere, a regretatului critic G. Ibrăileanu, țasnește în studii derane de toată atenția. Tendința dlui Călinescu de a crea un spirit de fină observație critică, este lăudabilă.

În același timp am putea menționa și un adevăr remarcat de cei ce au căutat polemică. „Jurnalul Literar“ ar trebui să se înconjoare și de o serie de spirite creatoare. Într'o oarecare măsură lansarea tinerelor elemente e necesară. Și-atunci autoritatea dlui Călinescu ar ști discerne. Or până acum calitatea creațiilor din revistă au fost sub nivelul așteptat.

O armonizare a acestor două tendinți, ne-ar da o revistă deplin multumitoare.

OCTAVIAN RULEANU

Fapte și constatări

Cinematograful „Astra” alături de „Național” trece printr’o acută criză. Greutăți nenumărate, sezon deficitar și lipsa unei atmosfere favorabile unei bune dezvoltări, toate au făcut ca astăzi să avem spectacole reduse la anumite zile. Cu toate acestea conducerea celor două cinematografe fac sforțări uriașe să iasă cu bine din împasul acesta. O revenire la normal se observă, interesul publicului pentru filmul bun, nefiind pierdut.

Despărțământul local al „Astrei” prin președintele lui, dr. Eugen Seleș, a căutat în limita posibilităților să încadreze activitatea din primăvara acestui an, în cadrele Serviciului Social. Înțelegerea arătată de dl. prefect-colonel Simion Coman și prezența la conducerea Serviciului a celor doi tineri intelectuali, ing. Z. Spârchez și prof. Vasile Scurtu, garantează reușita campaniei de bun început. Căminele culturale pe sate încep a se organiza. Pentru Satu-Mare au fost aprobate de centru următoarele sfaturi:

Sfatul cultural al orașului Satu-Mare

Col. Coman Simion, prefectul județului. Victor Moiş, primarul orașului, Eugen Seleș, președ. despărțământului „Astra”, ing. Spârchez Zeno, directorul Serv. Social jud. Prof. Scurtu Vasile, insp. Serv. Social jud. Consi-

lieri: I. Rujdea, Arhidiacon Dragoș Aurel, prof. Barbul Gavrilă, directorul căm., prof. Tămaș Silviu, prof. Matei Victor, prof. Rulleanu Octavian, dr. Bârză Ion, Alexandrescu Dimitrie revizor școlar, pr. Pușcașiu Ioan, Ligii Culturale, ing. agr. Alex Năsturaș, dr. Doros Alexandru, farm. Nan Alex, ing. Iancu Simionescu, ing. Marcu Petre, prof. Demian Andrian, Cocea Eugenia prof., Augustin Baciș director, d-ra Teodorescu Zoe, dir. lic. de fete. Popescu Constantin, red. rev. „Afirmarea”, prof. Rațiu Mihail, insp. școlar Dariu Pop, Ștețiu Petre subrev. sc., dr. Bolchiș Gh., Augustin Dragomir, ziarist, d-na prof. Colda Livia, Giurgea Ioan inv.

Sfatul cultural al Jud. Satu-Mare

Colonel Coman Simion, prefectul Județului Satu-Mare, dr. Eugen Seleș. Consilieri: Rujdea Ioan, Arhidiacon Dragoș Aurel, dr. Dumbrăviceanu Alexandru, dr. Persic Ștefan, prof. Dabija Alex., prof. Ilie Mia, Lt. col. Busnea Ioan, ing. Emil Leheneanu, ing. Savu, Alexandrescu Dimitrie, revizor școlar, prof. Peia Aurel, Pop Nicolae, președ. Asoc. învățătorilor, ing. agr. Dărămuș Sebastian, ing. agr. Obrejanu Grigore, prof. Radu Andrei, dr. Toma Gavrilă avocat, dr. Pogăciaș Ioan, notar public, inspector Ambrozie Nicoară, dr. Octavian Ardelean.

Incepând cu numărul viitor vom publica, pe rând, numele tuturor acelor ce ni-au înțeles și ni-au sprijinit achitându-ne abonamentul precum și a acelor cari ni-au reținut revista, ni-au făcut cheltuieli, fără a se gândi la obligațiile ce le revin.

Afirmarea

Literară-Socială

REDACTORI: CONST. GH. POPESCU ȘI OCTAVIAN RULEANU

ANUL IV. — No. 4. APRILIE 1939

Redacția și administrația: Satu-Mare, Str. Moldova Nr. 53.

BCU Cluj / Central University Library Cluj